

Gruzija ir NATO po Lisabonos viršūnių susitikimo

Renata Skardžiūtė

NATO viršūnių susitikime Lisabonoje priimta deklaracija patvirtino, jog NATO pasiryžusi tęsti dialogą su Gruzija ir Ukraina. Viena vertus, svarbu, kad naujoje aljanso koncepcijoje buvo išlaikytas „atvirų durų“ principas, kuris neužkerta kelio tolimesnei NATO plėtrai. Kita vertus, nebuvo pasistūmėta toliau nei prieš du metus priimtoje Bukarešto NATO viršūnių susitikimo deklaracijoje, kurioje teigiama: „NATO sveikina Ukrainos ir Gruzijos Euro-Atlantinius narystės NATO siekius. Šiandien mes sutinkame, kad šios šalys taps NATO narėmis“¹.

Kitais žodžiais tariant, Gruzijos integracija į NATO buvo pristabdyta – artimuoju laikotarpiu jos nesitiki nei Šiaurės Atlanto aljansas, nei Tbilisis. Jei Bukarešto viršūnių susitikime Gruzija dar tikėjosi Narystės veiksmų plano, tai prieš susitikimą Lisabonoje Gruzijos diplomatai turėjo ypač pasistengti, kad Gruzija apskritai būtų paminėta pagrindiniuose viršūnių susitikimo dokumentuose. Tai lėmė ne tik 2008 m. konfliktas su Rusija dėl Pietų Osetijos, kuri galima vertinti kaip savotišką Rusijos *veto* Gruzijos narystei, bet Gruzijos vidaus situacija bei gerėjantys NATO santykiai su Rusija.

Gruzija: po Bukarešto ir Lisabonos. 2008 m. Bukarešte kilusios diskusijos tarp NATO narių dėl Gruzijos (ir Ukrainos) galimos narystės NATO šiemet nepasikartojo. Nors klausimai lieka tie patys – ar Gruzijos pasiruošimas pakankamas, kokių mastu situacija šalyje stabilizavosi, kokios galimybės pritaikyti jai Narystės veiksmų planą (*angl.* Membership Action Plan – MAP) – šiemet jie liko nuošalyje. Naujojoje NATO strateginėje koncepcijoje, kurioje numatytos organizacijos kryptys ateinantiems dešimčiai metų, tebuvo patvirtintas siekis „tęsti ir vystyti bendradarbiavimą su Ukraina ir Gruzija per NATO – Ukrainos ir NATO – Gruzijos Komisijas, remiantis sprendimu priimtu Bukarešto viršūnių susitikime 2008 m.“²

Akivaizdu, kad NATO prioritetų sąrašė Gruzija atsidūrė ganėtinai žemai. Tačiau politologas Aleksandras Rondelis, Gruzijos strateginių ir tarptautinių studijų fondo direktorius, tvirtina, kad Tbilisis gavo daugiau nei tikėjosi. Pagrindinė Lisabonos susitikimo žinia Gruzijai – nepaisant nuo Bukarešto viršūnių susitikimo pasikeitusių aplinkybių, Gruzijai paliekamos atviros durys eventualiai narystei aljanse. NATO oficialiai remia Gruzijos teritorinį vientisumą bei nepripažįsta Pietų Osetijos ir Abchazijos ne-

¹ Bukarešto deklaracija <http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm>

² Lisabonos NATO strategijos koncepcija, <<http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-en-g.pdf>>

priklausomybės. Gruzija paminėta naujoje NATO dešimtmečio strateginėje koncepcijoje³. Galiausiai, Barackas Obama sutiko susitikti su Michailu Saakašviliu, ką galima vertinti kaip balansuojantį veiksma šalia ypač didelio dėmesio parodyto Maskvai.

Iššūkiai: Nato – Rusijos santykiai. Kad bus siekiama gerinti santykius su Rusija tapo aišku jau po to, kai Jungtinės Valstijos nusprendė „perkrauti“ savo užsienio politiką Rusijos atžvilgiu. Naujasis NATO vadovas Andersas Fogh Rasmussenas iš esmės tęsia JAV politiką. Pagrindinė prielaida, kuria remiasi NATO santykiai su Rusija – Rusija yra viena svarbiausių partnerių, tad santykiuose su ja reikia siekti abiem pusems naudingo dialogo. Ateityje tai gali ne itin palankiai atsiliiepti Gruzijos integracijai į Vakarų struktūras, nes Maskva jau parodė galinti daryti spaudimą. Galimas tokio spaudimo pavyzdys – B. Obamos sprendimas, nusileidžiant Rusijos reikalavimui, atšaukti buvusio JAV prezidento Bušo administracijos planus įdiegti priešraketinės gynybos sistemos elementus Lenkijoje ir Čekijoje – vietoje to Rusija pakviesta bendradarbiauti kuriant bendrą gynybos sistemą Europai. A. F. Rasmusseno pareiškimas, jog „saugumas Europoje neįmanomas be Rusijos“ nėra tikslus kariniu požiūriu – bet atspindi vyraujančią politinį nusistatymą Rusijos atžvilgiu.

Vis dėlto tai, kad parama Gruzijos teritoriniam integralumui buvo įtraukta į NATO strateginės koncepcijos galutinį tekstą, rodo, jog mažesniųjų NATO partnerių interesai nėra visiškai aukojami. Ypač stiprią žinią pasiuntė NATO Parlamentinės Asamblėjos (PA) rezoliucija, priimta lapkričio 16 d. Varšuvoje, kurioje buvo pažymėta, kad Rusija nevykdė dėl Gruzijos priimtų įsipareigojimų. PA teigiamai įvertino Gruzijos vykdomas vidaus reformas, o Maskva buvo paraginta savo karines pajėgas išvesti iš Gruzijos ir leisti ES stebėtojams apsilankyti okupuotose vietovėse.

Sąlyčio taškai. Nors nebuvo numatyti tolimesni žingsniai Gruzijos teritoriniam integralumui atkurti, Tbilisis jau dabar bendradarbiauja su NATO kibernetinio saugumo srityje, taikos palaikymo misija Afganistane bei kitose iniciatyvose, įgyvendinamose Partnerystės taikos labui formatu.

Kol NATO derasi su Maskva dėl didesnių tranzito srautų į Afganistaną per Rusijos teritoriją, mažai kas pamini, jog iki šiol pagrindinis tranzito kelias šiaurėje, kuriuo NATO kroviniai buvo tiekiami Afganistanui, ėjo per Gruziją. Šiuo metu tam naudojami trys keliai: pietinis – per Pakistano teritoriją, kuris nėra labai patikimas dėl nestabilios padėties šioje šalyje; ir du šiaurėje – Rusijos teritorija ir per Gruziją, Azerbaidžaną ir Centrinę Aziją. Pasak A. Rondelio, iki pat šių metų Gruzijos teritorija buvo gabenama 90 proc. viso karinio tranzito.⁴ Šiuo metu srautai per Rusijos teritoriją padidėjo ir krovinių gabenimas paskirstytas perpus – didžioji dalis krovinių vežami geležinkeliais, tad kelias per Rusiją šiandien yra patogesnis logistine prasme. Tačiau deklaruojama, kad Rusijos teritorija nebus gabenama ginkluotė⁵, tad Gruzijos teritorija einantis maršrutas išlaiko savo svarbą. Ruošiantis NATO pajėgų atsitraukimui ateinančių metų vasarą, tranzito srautai išaugs, o kartu ir tranzito kelių reikšmė. Akty-

³ Pasak A. Rondelio, iš pradžių buvo juntamas pasipriešinimas Gruzijos paminėjimui koncepcijoje.

⁴ Interviu su A. Rondeliu, 2010 lapkričio 23d., Tbilisis.

⁵ “NATO-Russia set on path towards strategic partnership”, http://www.nato.int/cps/en/SID-BE4D3AFD-3D56B612/natolive/news_68876.htm

vus Gruzijos bendradarbiavimas šiame procese suteikia galimybę šaliai pademonstruoti savo siekių rimtumą – ir ji neabejotinai stengsis šią galimybę išnaudoti.

Tbilisis taip pat pasižymėjo nusiųsdamas 955 karius į promeninę Helmando provinciją Afganistane, nors to ir nereikalauja galiojantys susitarimai. Atsižvelgiant į tai, kad Gruzijos populiacija siekia keturis milijonus, jos kontingentas Afganistane procentine išraiška yra vienas didžiausių. Būtina paminėti, kad 2003–2008 metais Irake tarnavo 7,921 gruzinų karys –pusė visų Gruzijos ginkluotųjų pajėgų.⁶ Tai tik vienas iš Gruzijos pro-aktyvios politikos pavyzdžių, kuria siekiama didinti savo matomumą bei spartinti integraciją į Euro-Atlantines struktūras.

Prognozės ateičiai. Įvertinus šiandienos iššūkius bei galimybes, aišku, kad Gruzijos narystė į NATO trumpuoju laikotarpiu nėra įmanoma. Vis dėlto ilguoju laikotarpiu Euro-Atlantinę integraciją Tbilisis laiko neišvengiama ir netgi būtina – ši užsienio politikos kryptis yra vienas iš nedaugelio klausimų, kuriuo sutaria tiek politinės partijos, įskaitant opoziciją, tiek visuomenė⁷. Gerėjantys Rusijos santykiai su NATO gali sukelti sunkumų Gruzijos siekiams, panašu, kad strateginė partnerystė su Rusija aljansui tampa pernelyg svarbi, ir Vakarų šalys nenorės skubėti sprendamos Gruzijos klausimą. Tai viena priežasčių, kodėl Lisabonos dokumentuose neužsiminta apie konkrečius žingsnius Gruzijos integracijai spartinti ir paliktos galioti Bukarešte priimtos abstrakčios nuostatos.

Vis dėlto Gruzija siekia įsitvirtinti kaip valstybė, su kuria jau dabar NATO gali bendradarbiauti svarbiausiose srityse. Bene svarbiausia, kad Gruzija pasiruošusi imtis vienašališkų žingsnių integracijai paspartinti – demokratizacija, ekonominio augimo ir stabilumo užtikrinimas Tbilisyje matomi kaip pagrindinės reformos, būtinos, kad Gruzija atitiktų NATO keliamus reikalavimus ir galėtų žengti žingsnį link visavertės narystės aljanse. Tikimasi sulaukti tokio meto, kai Rusijos prieštaravimai Gruzijos narystei nebeturėtų lemiamo svorio – tuomet Gruzija turi būti pasiruošusi išnaudoti atsiradusią galimybę.

⁶ Taip pat 2,259 kariai tarnavo KFOR Kosove, o 3,865 rotuodavosi JAV ir Prancūzijos misijose Afganistane. „Towards a New Strategic Concept. A View from Georgia“, Kaha Inmadze, 2010 birželis.

⁷ Visuomenės apklausos rodo, kad visuomenės parama NATO Gruzijoje siekia 72 proc. Nepaisant to, jog per 2008 m. konfliktą tarptautiniai mechanizmai (JTO, ESBO, taip pat NATO partnerystės susitarimai) pasirodė neveiksmingi, o tarptautinė parama Gruzijai – gana vangė, visuomenės palaikymas Gruzijos integracijai nukrito vos keliais procentais ir išlieka didžiausias tarp Pietų Kaukazo valstybių.